

ACC. N:R **M.10477**:1-6.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandberg
Härad: Ö. Göinge Adress: Opby
Socken: Örkensved Berättat av: Densamma
Uppteckningsår: 1947 Född år 1883 Liatorp, Krensblän

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

<u>Nässloras i folklig tradition.</u>	<u>s. 1-2.</u>	<u>LWF 28.</u>
<u>Trösklagornas sång.</u>	<u>s. 3.</u>	<u>" 58.</u>
<u>Prestarn.</u>	<u>s. 4-6.</u>	<u>" 60.</u>

Skriv endast på denna sida!

M. 10477:1.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg
Härad: Östra Göinge Adress: O s b y.
Socken: Ö r k e n e d Berättat av: Carl Sandborg
Uppteckningsår: 1947 Född år 1883 i Liatorp, Kronobergs län

L.U.F. 23.

NÄSSLORNA I FOLKLIG TRADITION.

1. Vad kallar man nässlan i Eder hemtrakt? Svar: "Najllor", söder om smålandsgränsen, men norr därom, nällor, således olika hos grannarna vid gränsen. Vi skiljer nällorna i regeln i tvänne huvudgrupper: vanliga nässlor i stora grupper kring gamla husbyggnader, vid gamla stengärdesgårdar o.d. och "ojdernajllor" d.v.s. etter-nässlor, vilken merendels förekommer som ogräs på odlade sankmarksområden. Det är endast de stora nässlorna, som kommit till användning. Längre tillbaka användes nässlorna nog merendels till djurfoder, så snart nässelbladen voro fullt utvuxna.
3. Enligt uppgift från gamla i orten, är det först under senaste årtionden, som nässlorna använts till matlagning och merendels som "nässelkål", d.v.s. på samma sätt som kruskål. Först förvälldes de sedan finhackades och koktes som soppa på salt grislägg e.d. Det var endast de späda bladen som användes. Har icke hört att nässlorna blandades bland andra grönsaker, utan användes enbart.
4. Man brukade ge nässlor till alla djuren utom hästarna. Till svinen blandat med annat luk, d.v.s. ogräs. Till nötkreaturen merendels skurna och blandad i hackelse. Till hönsen, finskurna och blandade i det övriga fodret. I torkat tillstånd, som vinterfoder, endast till hönsen, då de torkade nässlorna ha benägenhet smulas sönder.
5. I våra trakter tycks ingen äldre känna till att nässlor använts till spånad eller vävnad.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 10477: 2.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg
Härad: Östra Göinge Adress: O s b y.
Socken: Östnämninge Örkened Berättat av: Carl Sandborg
Uppteckningsår: 1947 Född år 1883 i Liatorp, Kronobergs län

L.U.F. 23.

Nässlorna i folklig tradition.

6. Att tråd beretts av nässlor, tycks icke heller förekommit här.
7. Som färgmedel användes nässlor tillsammans med olika stenmossor. Det var merendels hemspunnet garn och hemvävda tunnare tyger, såsom verken, två- skafts och fyr-skaftsvävnader, som användes på olika områden och till skilda ändamål i hemmen.
Men ganska långt tillbaka, kunde man av gårdfarihandl. få köpa färgstoff för hemfärgning av de vanliga grundfärgerna.
Dessa köpta färgerna utdrysades med växtfärger från vissa växter, som enstaka äldre husmödrar kunde ge anvisning om.
8. Att odla nässlor har nog icke förekommit, ty i allmänhet spred sig nässlorna mer än önskvärt och som vuxna, efter blomning tillhåll för maskar och insekter och avskyddes då av både människor och djuren.
9. Har icke kunnat utröna att då nässlorna blomma på försommaren, detta i våra trakter tillskrives någon särskild kraft eller förmåga. Icke heller vilken tro som skulle vara förknippad i övrigt med nässlorna.
10. Andra växter som användes på samma sätt som nässlor, är nog utom grönkål eller kruskål, ogräset: molla, som förekommer rikligt i våra trädgårdar och på våra åkrar.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 10477:3.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg
Härad: Östra Göinge Adress: O s b y.
Socken: Örkened Berättat av: Carl Sandborg
Uppteckningsår: 1947 Född år 1883 i Liatorp-Kronobergs län

L.U.F. 58.

Tröskslagornas sång.

Vid förfrågningar hos flera äldre män här i nordöstra Skåne, har icke framkommit något i egentlig mening, som tyder på att man hade några "tröksånger", bland folk i allmänhet.

Betr. "särskild anordning, som ansågs ge bättre klang vid tröskningen", framgick att det var läget t.ex. på en hög kulle eller backe, där ladugården och logen var belägen och ofta förekom större mellanrum mellan stenarna i grunden under logen.

Från en så belägen loge kunde tröskningen, en stilla höstmorgon, höras på flera km. ~~läng~~ omkrets.

Om man färdades vid tröskningstider på okända orter, kunde man genast avgöra om det tröskades hos en storbonde, eller hos en torpare. Ty hos storbonden förekom ofta att det "fyrtröskades" d.v.s. fyra på en gång, eller tre på en gång. På mindre gårdar var det merendels två män åt gången.

Torparen däremot fick stå ensam och slå i loggolvet, vars enformiga slag gärna förde tanken på den ensamme fattige mannen, som först skulle fullgöra sina dagsverken hos bonden, på vars område hans torplägenhet var belägen, innan han fick tid tänka på sitt eget arbete. "Åtgärder vid tröskning till förhindrande av skada genom trolldom" förekom nog i enstaka fall, men påstås icke varit så allmänt här i orten, så långt de äldre minnas./

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.10477: 4.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg
Härad: Östra Göinge Adress: O s b y.
Socken: Örkened Berättat av: Carl Sandborg
Uppteckningsår: 1947 Född år 1835 i Liatorp, Kronobergs län

L.U.F. 60.

P R E S T A V E R.

I Örkeneds församling förekommer bruket av prestaver sedan över 40 år tillbaka. Med ordet prestaver, åsyftar man enbart de använda florbeklädda stängerna.

Vid vems begravning de förekommo första gången här i församlingen är det ingen som säkert vet, men började under Kyrkoherde O. Heurgrens sista år häruppe. Han flyttade härifrån 1899.

Det är troligen från närliggande städerna, Kristianstad och Karlshamn, som bruket kommit till församlingen. Ty det berättas att en köpmannafamilj, som kommit från Karlshamn, kommit med förslaget att anskaffa prestaver.

Prestaverna äro i allmänhet 185-190 cm långa, runda ca 4-5 cm. i genomskärning, av knastfritt trä, väl avrundade och putsade, innan de svartlackerats, utan någon prydnad i övre änden. Det svarta floret är knutit och fäst på omkring 25-30 cm. nedom övre änden.

Troligen ha de från början haft ungefär samma utseende.

Här i församlingen är det kyrkan som äger dem.

Numera är det brukligt att de förekomma vid varje begravning eller jordfästning, men i början många år, endast vid förnämre folks jordfästning. Någon direkt bestämmelse härom nämnes icke, men efter hand som allt annat demokratiserades ansågs det icke lämpligt just på det området markera någon social skillnad på rika eller fattiga...

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.10477:5

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Örkened
Uppteckningsår: 1947
Upptecknat av: Carl Sandborg
Adress: O s b y.
Berättat av: Carl Sandborg
Född år 1883 i Liatorp, Kronobergs län

L.U.F. 60.

P r e s t a v e r .

forts.

Som prestaverande bruka fungera antingen ansedda släktingar, event. äldre vänner till den avlidne, kyrkovårdar, ansedda församlingsbor, beroende i viss mån på vad den avlidne varit i livet.

Har icke hört att byns knektar hade någon särskild funktion vid begravningar, utom i vissa fall, då de voro i släkt till den avlidne, då de gärna bjödos med att såväl bära till graven, som vara behjälpliga med att skotta igen graven, omedelbart efter ceremoniens slut. Ty det var ett bruk som höll på längre här än på andra orter i Skåne, att begravningsgästerna själva skottade igen graven innan de lämnade kyrkogården.

Båda prestaverande gå före kistan i bredd. Har icke sett eller hört att den ene före och den andre efter.

Betr. processionsordning vid begravningar, var i regeln någon prästman och kantorn även bjudna, så att till kyrkan skulle dessa åka före likvagnen och närmaste sörjande omedelbart efter likvagnen.

Detta ansågs kanske lämpligt därför att prästen och kantorn mötte vid kyrkogårdsgrinden och kantorn skulle sedan gå framför och sjunga ända tills begravningsföljet kom till gravplatsen, kanske i längst bort belägna hörnet av kyrkogården och på vintertid i snöyra och kall blåst, var det ganska påfrestande för en äldre kantor.

De prestaverande stå under hela jordfästningsakten.

Själv har jag prestaverat vid sådana tillfällen, då det varit att stå i djup snö vid graven, ~~på/det/vech~~ mellan 25-30 grader kallt i blåst, ganska länge. Sedan smakade det varma kaffet utmärkt.

Merendels sänkte de prestaverande sina prestaver ned över graven, varefter de överlämnades till kyrkovaktmästaren.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 10477:6.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg
Härad: Östra Göinge Adress: O s b y.
Socken: Örkened Berättat av: Carl Sandborg
Uppteckningsår: 1947 Född år 1883 i Liatorp, Kronobergs län

L.U.F. 60.

P r e s t a v e r .

forts.

Prestavstängerna bars i den handen, som var från kistan, således icke i den som var närmast, i längriktning med kroppen och övre änden av stängen, något lutande mot fränsidan i närheten av resp. axel.

Ingen tycks minnas att gravkorset burits i begravningståg.

Är ju möjligt att förekommit bland s.k. ritualisterna längre tillbaka i tiden.

Att prestaver förekommit vid andra tillfällen än begravningar, har jag icke kunnat utröna och tror det knappast.

////////////////////////////////////

Ifyll endast ovanstående uppgifter!